

Чорнобиль. Час діяти!

Замість конкретного плану дій і пропозицій учасники парламентських слухань «30 років після Чорнобиля: уроки та перспективи» побачили не тільки безсилля виконавчої влади щодо хоча б часткового розв'язання проблеми чорнобильців, а й загалом відсутність бажання щось змінювати. Профільні міністри – соціальної політики й охорони здоров'я – не прийшли, а виступи їхніх заступників нагадували протокольний звіт із серії «прочитав і забув». Тож не дивно почути висновок учасників слухань, що в нашій державі немає з ким говорити про Чорнобиль, нібито його й не було. Як немає й щоденних проблем, пов'язаних із наслідками трагедії.

У вступному слові **заступник Голови Верховної Ради України Оксана СИРОЇД** підкреслила: жахливо й соромно, що з часу торішніх чорнобильських слухань у парламенті фактично жодного серйозного рішення досі так і не прийнято. Це стосується як інфраструктурних проєктів, проблем зберігання й переробки відходів, фінансування проєкту «Укриття», так і зміни статусу частини зони відчуження, управління земельними ресурсами.

Такий загальний «посил» підтверджувався й виступами. – Нині Україна змушена витратити колосальний матеріальний і фінансовий ресурс для захисту постраждалого населення, ліквідації наслідків аварії в зоні відчуження та реабілітацію навколишнього середовища, – зауважила **в. о. міністра екології та природних ресурсів Ганна ВРОНСЬКА**.

Вона нагадала, що 2016 рік Президент України Петро Порошенко оголосив роком ушанування учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та пам'яті жертв Чорнобильської катастрофи.

Утім, усі спроби представника уряду показати важливість цього питання для держави не справили на учасників слухань такого враження, як озвучена нею статистика: виявляється, 2015 року на протирадіаційний захист населення, що проживає на забруднених територіях, із бюджету виділено лише 2 мільйони гривень. Кошти спрямували на радіаційний контроль продуктів харчування, сільськогосподарської та лісової продукції.

Міністр соціальної політики Павло Розенко вже традиційно проігнорував захід у парламенті, відрядивши на слухання свого **заступника Віктора ІВАНКЕВИЧА**. Той поінформував, що нині захисту держави потребують 1,9 мільйона осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, серед яких понад 108 тисяч інвалідів та понад 418 тисяч дітей.

На початок 2016 року в органах соціального захисту населення на обліку перебуває понад 1,75 мільйона потерпілих від наслідків аварії на ЧАЕС осіб і понад 210 тисяч учасників ліквідації. За останні три роки кількість постраждалих громадян скоротилася на 170 тисяч осіб, із яких ліквідаторів – 33 тисячі.

Віктор Іванкевич розповів, що 2015 року на чорнобильські пенсії з Пенсійного фонду спрямовано 6 мільярдів 895 мільйонів гривень, цьогоріч ця сума збільшиться на 5,2 відсотка. Водночас у державному бюджеті Мінсоцполітики на соцзахист постраждалих громадян виділено на 200 мільйонів гривень менше, ніж у 2015 році, – 1,9 мільярда гривень.

Заступник міністра охорони здоров'я Віктор ШАФРАНСЬКИЙ наголосив на збільшенні показників захворюваності дорослого постраждалого населення протягом останніх

років. Зокрема, йдеться про хвороби крові, органів дихання, шкіри, підшкірної клітковини, кістково-м'язової системи. Великої уваги (особливо в осіб, на момент аварії молодших за 18 років) потребує рак щитовидної залози. Для порівняння: у 1986–1990 роках серед цієї категорії населення щороку реєструвалося в середньому 12 випадків захворювання. Нині цей показник становить 400 випадків. Загалом із часу аварії прооперовано понад 10 тисяч осіб із цим жахливим діагнозом.

Чи достатньо фінансування МОЗу на профільні державні програми та й загалом які заходи заплановані на наступні роки, промовець так і не сказав.

Голова Державної інспекції ядерного регулювання Сергій БОЖКО був відвертий: жодних зрушень у реалізації проєктів сховища осклованих високоактивних відходів, що повертатимуться з Російської Федерації після переробки відпрацьованого палива ВВЕР-440, і побудови сховища для захоронення радіоактивних відходів немає. Так само не почалося будівництво централізованого сховища для відпрацьованого ядерного палива.

Унаслідок змін до законодавства бюджет Державного фонду поводження з радіоактивними відходами, який формується за рахунок сплати екологічного податку виробниками радіоактивних відходів, утратив накопичувальний характер, а його ресурси використовуються на інші цілі. Як наслідок – системне недофінансування Загальнодержавної цільової екологічної програми поводження з радіоактивними відходами.

Проте Сергій Божко відзначив і прогрес у реалізації деяких проєктів, які фінансуються міжнародними партнерами України: будівництво сховища відпрацьованого ядерного палива № 2, заводів із переробки твердих та рідких радіоактивних відходів, централізованого сховища для

Фото Миколи Білокопитова.

зберігання відпрацьованих джерел іонізуючого випромінювання на комплексі «Вектор».

Він водночас зауважив, що спорудження арки – першого пускового комплексу нового безпечного конфайнменту – не розв'яже проблеми зруйнованого четвертого блока Чорнобильської станції та відходів, що містяться в ньому. Далі слід будувати об'єкти інфраструктури для демонтажу нестабільних конструкцій об'єкта «Укриття», а де взяти на це кошти, досі не вирішено.

Голова Державного агентства з управління зоною відчуження Віталій ПЕТРУК підкреслив, що третина зони, забруднена радіонуклідами плутонію, вже ніколи не буде придатною для проживання населення. Очищення цієї території неможливе з економічної точки зору. Однак нею можна розпорядитися з максимальним ефектом для держави, створивши тут спеціальну зону промислового використання. Уже тепер на ній розміщені Чорнобильська АЕС, три пункти захоронення й дев'ять пунктів тимчасової локалізації радіоактивних відходів, будуються сховища для радіоактивних відходів та відпрацьованого ядерного палива.

– На решті території зони відчуження в майбутньому можуть проживати люди, але чи економічно доцільно заселяти територію, де майже відсутня інфраструктура для нормального життя? Вирішальне слово щодо цього повинні сказати науковці на підставі обґрунтованих та об'єктивних досліджень. Утім, за останні десять років було згорнуто всі державні наукові програми в зоні відчуження, – заявив Віталій Петрук.

Насамкінець він повідомив: 2016 року все ядерне паливо буде вилучено з енергоблоків ЧАЕС у спеціальне сховище. Це означає, що замість трьох ядерних установок, якими є перший, другий і третій енергоблоки, матимемо одну – сховище для палива. Тож зменшаться витрати бюджету на обслуговування та персонал.

Голова Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та

ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи Микола ТОМЕНКО розповів, що з тридцяти рекомендацій торішніх парламентських слухань наразі виконано «аж» чотири. Зокрема, прийняті зміни до Податкового кодексу, котрими звільнено від оподаткування міжнародну допомогу для проектів на ЧАЕС.

– Найсумніше в цій історії те, що нам вдалося переконати адміністрацію Президента й самого Президента ухвалити 14 грудня указ, яким 2016 рік оголошено роком ушанування учасників ліквідації [наслідків аварії] на Чорнобильській АЕС. А вже наприкінці грудня в Державному бюджеті уряд оголосив 2016-й роком приниження й знущання над учасниками ліквідації аварії й тими людьми, які захистили Україну, – сказав він під огляски сесійної зали.

Парламентарій підтримав керівника Державного агентства з управління зоною відчуження в тому, що слід змінювати управлінську модель Чорнобиля – використовувати потенціал вітчизняних фахівців із унікальними навичками й залучати міжнародних спеціалістів, експертів, науковців для вивчення нашого досвіду, роботи над новими проектами.

Ректор Національного університету біоресурсів і природокористування Станіслав НІКОЛАЄНКО також вважає правильним створення в Чорнобильській зоні національного дослідного центру. Як приклад наукових розвідок він навів факт, що у 841 населеному пункті Житомирської області зараження людей радіонуклідами стронцію відбувається не через власне проживання на території, а внаслідок споживання м'яса, молока. Зокрема, в 30 селах вміст стронцію в молоці вп'ятеро (870 бекерелів на 1 літр молока) вищий за норму. Для розв'язання цієї проблеми потрібно 10 мільйонів гривень із бюджету, щоб забезпечити власників корів спеціальним сорбентом фероцином, завдяки якому молоко стає нормальним.

Президент Всеукраїнської громадської організації інвалідів «Союз Чорнобиль України» Володимир ВОЙТОВ заявив про свідомий бойкот урядом виконання нормативних актів Президента й Верховної Ради.

– Зважаючи на бездіяльність органів влади, громадські чорнобильські організації об'єдналися, щоб привернути увагу влади до виконання конституційних обов'язків, захисту постраждалих унаслідок Чорнобильської катастрофи, – зазначив він.

Голова Державної служби України з надзвичайних ситуацій Микола ЧЕЧОТКІН назвав ключове завдання свого держоргану: перетворення території зони відчуження, яка несе потенційну загрозу найбільш густонаселеному регіону України, на екологічно безпечну.

– Завдання ускладнено високою пожежною й техногенною небезпекою об'єктів, що функціонують у зоні відчуження, та значною площею лісових масивів (близько 150 тисяч гектарів) і торфовищ (близько 7 тисяч гектарів). Служба змушена утримувати тут пожежно-рятувальний загін загальною чисельністю 337 осіб особового складу й 67 одиниць техніки, – повідомив він і додав, що найкри-

тичнішим за всі 30 років був 2015-й, коли кількість лісових пожеж зросла вдвічі, а площа їхнього поширення збільшилася в 32 рази.

Президент Державного підприємства «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом» Юрій НЕДАШКОВСЬКИЙ наголосив, що за останні роки на українських АЕС не було жодних порушень, які за міжнародними стандартами могли б вплинути на безпеку. Запроваджені в експлуатацію найсучасніші системи контролю стану навколишнього середовища не зафіксували жодного випадку перевищення контрольного рівня викидів і скидів радіоактивних речовин у довкілля. Цей показник протягом останніх років не перевищував у середньому навіть одного відсотка від допустимих норм.

Промовець зауважив: у нинішніх умовах реальних загроз диверсійних і терористичних актів на всіх атомних електростанціях запроваджено посилений режим охорони, тож ситуація на АЕС та в містах-супутниках є стабільною й контрольованою.

– Нині атомна енергетика стала островом найбільшої енергетичної стабільності в Україні й, урахувавши її домінуючу частку у виробництві, вагомим стримувальним чинником зростання ціни на електричну енергію, – підкреслив Юрій Недашковський.

Генеральний директор Державного спеціалізованого підприємства «Чорнобильська АЕС» Ігор ГРАМОТКІН поінформував, що цьогогоріч усі проекти ЧАЕС виходять на фінішну пряму, атомні енергоблоки вивільнюються від ядерного палива й переходять в інший статус – об'єктів поводження з радіоактивними відходами. Коли 2017 року вся міжнародна технічна допомога на проектах ЧАЕС закінчиться, Україна зобов'язана буде самостійно демонтувати нестабільні конструкції й вибрати паливомісткі маси з об'єкта «Укриття».

– Це величезне складне завдання неможливо вирішити силами лише колективу ЧАЕС, – стверджує Ігор Грамоткін.

– Одним із уроків Чорнобиля є те, що країна створила власну освітню платформу з безпеки експлуатації атомних станцій. Через анексію Криму ми втратили контроль над Севастопольським університетом ядерної енергії, й на часі формування сучасної освітньої платформи в галузі фізичної ядерної безпеки, – зазначив **проректор Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут», доктор фізико-математичних наук, професор Сергій СИДОРЕНКО**.

Серед актуальних загроз ядерній енергетиці він викремив не лише терористичні акти, а й комплексні кібернетичні атаки.

А також розповів про здійснену фахівцями центру Монтерейського інституту міжнародних досліджень (за ініціативою департаменту енергетики США) оцінку спроможності університетів України щодо створення національної системи підготовки кадрів у галузі фізичної ядерної безпеки. Найкраще підходять для цього Київський політехнічний інститут, Київський національний університет імені

Тараса Шевченка, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна та Одеський національний політехнічний університет. Інфраструктурні складові практичної підготовки – це Навчальний центр з фізичного захисту, обліку та контролю ядерного матеріалу імені Джорджа Кузмича Інституту ядерних досліджень, тренажерні комплекси в Запоріжжі та Славутичі, Національний науковий центр «Харківський фізико-технічний інститут» та інші.

Водночас Сергій Сидоренко звернув увагу на те, що нині у вітчизняному законодавстві не вноормовано декілька принципових положень щодо фізичної ядерної безпеки, відсутнє навіть офіційне визначення цього поняття. Отже, неможливо розробляти й підзаконні акти.

Виконувач обов'язків директора Інституту проблем безпеки атомних електростанцій НАН України, член-кореспондент НАНУ, доктор технічних наук, професор Анатолій НОСОВСЬКИЙ наголосив, що нині передній край Чорнобиля проходить не межею 30-кілометрової зони, а в кабінетах лікарів, де вирішуються питання життя людей.

– Наслідки Чорнобиля багато в чому збігаються з наслідками бомбардувань Хіросими та Нагасакі. Велика різниця в тому, що в Японії люди, які постраждали внаслідок аварії, живуть довше, ніж загалом населення [у зв'язку з професійним рівнем і забезпеченням лікарів. – Ред.]. Чорнобильцям не потрібні платні медичні послуги. Їм потрібна медична допомога, – констатував Анатолій Носовський.

Народний депутат України другого, третього й четвертого скликань Верховної Ради, учасник ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС Анатолій РАХАНСЬКИЙ закликав терміново внести зміни до закону про вибори народних депутатів України, запровадивши пропорційну систему з відкритими списками.

– Тоді багато з вас зможуть балотуватися, бути депутатами-чорнобильцями. Інакше нічого не зміниться. Я, будучи членом постійної делегації Верховної Ради України в Парламентській асамблеї Ради Європи, 86 разів виступав із проблемами Чорнобиля. Ми з Борисом Іллічем Олійником привезли на Чорнобильську станцію Лені Фішер – тодішнього президента ПАРЄ, провели засідання комітету, Європейський банк реконструкції та розвитку виділив, терміново виділив гроші, – розповів він.

Народний депутат України третього й четвертого скликань Верховної Ради Юрій СОЛОМАТІН нагадав: повноваження Національної комісії радіаційного захисту України (створена при Верховній Раді 1990 року відповідно до Декларації про державний суверенітет України) закінчилися ще рік тому, й членам профільного комітету варто визначитися, що робити далі. Він також повідомив, що в Республіці Білорусь така комісія працює при Кабінеті Міністрів, а в Росії – при Національній академії наук. Ці дві країни мають представників у Міжнародній комісії радіаційного захисту, а Україна в цій інституції чомусь відсутня.

Ігор БЕККЕР.

Фото Миколи БІЛОКОПИТОВА.

